

Κόσμος: Δημιουργία από το μηδέν και το κακό μέσα του

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η εργασία του φιλόλογου κ. Ηρακλή Ψάλτη σχετικά με τα θέματα της αμαρτίας και της λύτρωσης στο έργο του Γ. Βιζυηνού, από την άποψη της Ορθόδοξης Θεολογίας (προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=91738>) συνεχίζεται με την παρουσίαση της χριστιανικής διδασκαλίας για την εκ του μηδενός δημιουργία του κόσμου και την παρουσία του κακού μέσα του

Ας πάρουμε όμως το νήμα της ιστορίας από την αρχή και ας ξεκινήσουμε από τη δημιουργία του κόσμου.

1.1 Η Δημιουργία «εκ του μηδενός»

Στο πρώτο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, τη *Γένεση*, και μάλιστα στα δύο πρώτα της κεφάλαια από τα πενήντα, παρουσιάζεται με ένα λιτό, εύληπτο, αριστοτεχνικό και γοητευτικό τρόπο η εκ του μη όντος δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου από τον *Τριαδικό Θεό*, για να προσδιοριστεί εξ αρχής ότι ο κόσμος είχε μια απόλυτη αρχή[34]. Συνθέτει μάλιστα στην αφήγησή της τις δύο διηγήσεις για τη δημιουργία, αυτή του Ιερατικού Κώδικα (P) -το απόσπασμα: 1. 1-2, 4α- και της Γιαχβικής παράδοσης (J) -το απόσπασμα: 2. 4β-25[35].

Ο άνθρωπος πλάστηκε στο τέλος της δημιουργίας από τον Τρισυπόστατο Θεό – *κατ’ εικόνα ήμετέραν καὶ καθ’ ὁμοίωσιν*[36]- τοποθετήθηκε στο κέντρο του κόσμου ως εικόνα Θεού με ένα σκοπό: να ομοιάσει στον Δημιουργό «διοικώντας» τον κόσμο, όχι με οποιοδήποτε τρόπο, αλλά με τον ίδιο τρόπο -και για λογαριασμό- του Θεού[37]. Όταν ο άνθρωπος είναι «ιερεύς της δημιουργίας», τότε γίνεται και

ο ίδιος δημιουργός και ίσως σ'όλες τις αληθινές δημιουργικές του πράξεις ενυπάρχει ένας χαρακτήρας «ιερατικός»[38]. Ο Θεός δημιουργεί, δηλαδή, ελεύθερα μια πραγματικότητα ετερούσια προς τη δική Του φύση, τον άνθρωπο, και δωρίζει κατά χάρη στην πραγματικότητα αυτή να μετέχει στις δικές Του ενέργειες[39].

Η εικόνα την οποία αποκομίζει ο Θεός από τη δημιουργία αποτυπώνεται στο 1. 31 του βιβλίου της *Γενέσεως*: *καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν*. Δεν είναι «τέλεια», αφού η δημιουργία δεν είχε ολοκληρωθεί και αυτή «τελειώνεται», όταν ο άνθρωπος θα πορευόταν ελεύθερα από το «κατ' εἰκόνα», στη δυνατότητα που του δόθηκε να ομοιάσει προς τον Θεό, στο «καθ' ὁμοίωσιν», στην πραγμάτωση αυτής της δυνατότητας με τη συνέργεια του Αγίου Πνεύματος. Η πορεία, όμως, αυτή φαίνεται να είναι επίπονη και μακροχρόνια, με παλινδρομήσεις, και συνεχείς πτώσεις και ανορθώσεις, γιατί το κακό εισβάλλει στη δημιουργία.

1.2 Το κακό

Σύμφωνα με την πραγματικότητα και την εμπειρία της ζωής καλό είναι οτιδήποτε διατηρεί, αναπτύσσει και προάγει τη ζωή, ενώ κακό είναι οτιδήποτε καταστρέφει ή διαρκώς απειλεί να καταστρέψει την διατήρηση, την ανάπτυξη και την προαγωγή της ζωής[40]. Το κακό εξακολουθεί να αποτελεί για πολλούς στοχαστές το πλέον αινιγματικό μυστήριο που υπάρχει σ' αυτόν τον κόσμο. Ο άνθρωπος βιώνει την βαριά παρουσία του σ'όλες τις διαστάσεις και σ'όλες τις εκφάνσεις της καθημερινότητά του[41].

Ο κόσμος για τους Έλληνες δεν είναι αφ' εαυτού καλός. Κατά τον Ηρόδοτο αναδύεται από το χάος και την πρωταρχική αταξία και προσπαθεί με μύριους τρόπους να καταστεί «κόσμος» και η τάξη του κόσμου δεν έχει νόημα για τον άνθρωπο[42]. Οι Προσωκρατικοί πίστευαν ότι ο κόσμος δεν είναι δημιούργημα κανενός θεού, αλλά έχει οντολογική αυθυπαρξία και αιωνιότητα. Ο Πλάτωνας (427-347 π. Χ.), ο κατεξοχήν «θεολόγος» της κλασικής αρχαιότητας, διαφοροποιείται από τις κυρίαρχες απόψεις της εποχής του, αφού προβαίνει σε μια διάκριση μεταξύ αισθητού και νοητού κόσμου. Ο πραγματικός κόσμος, το «όντως ὄν», είναι ο νοητός κόσμος των ιδεών. Τα αισθητά όντα είναι απεικάσματα, «αντίγραφα» των νοητών όντων, δηλαδή των ιδεών.

Ο παρών κόσμος γι'αυτόν είναι ο καλύτερος δυνατός[43]. Ο Αριστοκλής[44] στρέφει το βλέμμα του ανθρώπου από το «ενθάδε» στο «επέκεινα» και μάλιστα

προσδίδει σ' αυτό οντολογική και αξιολογική προτεραιότητα έναντι του «ενθάδε». Η πλατωνική σκέψη προωθεί ένα ακραίο ανθρωπολογικό δυϊσμό κατά τον οποίο η άυλη, αθάνατη ψυχή διαστέλλεται ριζικά προς το οντολογικά και αξιολογικά υποδεέστερο υλικό σώμα[45] και καταλήγει στο τελευταίο μέρος της «Πολιτείας» να αποδίδει στον ελεύθερο άνθρωπο αποκλειστικά την ευθύνη των επιλογών του και να θεωρεί τον θεό αναίτιο γι' αυτές: *Αίτια έλομένου· θεός άναίτιος* (Πολιτεία 617e)[46]. Με αυτήν τη «λύση» ο Πλάτωνας αρνείται ότι κάποιο «θεϊκό κέντρι», όπως υποστηρίζουν άλλοι «στοχαστές» (Σοφοκλέους *Φιλοκτήτης*: *εί μή τι κέντρον θεϊόν ήγ' ύμᾱς έμοῦ* /στ.1039[47]), κατευθύνει την ανθρώπινη βούληση προς το κακό[48]. Ο Αριστοτέλης (384-322 π. Χ) στα *Ηθικά Νικομάχεια* αποπειράται να προσδιορίσει, να συγκεκριμενοποιήσει, την έννοια της ηθικής αρετής και καταλήγει επαγωγικά στο συμπέρασμα ότι ο άνθρωπος οδηγείται στο κακό με πάμπολλους τρόπους, ενώ κατευθύνεται προς την αρετή μόνο με ένα. Επομένως, ο Σταγειρίτης φιλόσοφος τεκμαίρεται ότι στο κακό «φτάνει» κανείς εύκολα, ενώ στην αρετή επίπονα[49].

[Συνεχίζεται]

[34]Ι. Ζηζιούλας, *Η κτίση ως ευχαριστία Θεολογική προσέγγιση στο πρόβλημα της Οικολογίας* (Αθήνα: Εκδόσεις Ακρίτας, 2011⁴)σ.79-87, εδώ σ.79.

[35]Ι. Λίλης, «Δημιουργία, Προπατορικό Αμάρτημα και Εκκλησία στο μάθημα των Θρησκευτικών» στη δικτυακή διεύθυνση: <http://www.aeahk.gr/anagnwsthrio/anagnwsthrio.htm> (ημερομηνία ανάκτησης: 28-2-2004).

[36]Γεν. 1, 26: «καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν ...»

[37]Κ. Αγόρας, «Περί κόσμου, Ανθρώπου και Ιστορίας» στο Κ. Αγόρας, Στ. Γιαγκάζογλου, π. Ν. Λουδοβίκος και Στ. Φωτίου *Πίστη και βίωμα της Ορθοδοξίας*, τόμος Α, *Δόγμα, Πνευματικότητα και Ήθος της Ορθοδοξίας* (Πάτρα: Εκδόσεις Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2002)σ.75-154, εδώ σ.90.

[38]Ι. Ζηζιούλας, *Η κτίση ως ευχαριστία*, όπ. παρ. σ.119.

[39]Ν. Ματσούκας, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β'* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Π. Πουρναράς, 2008)σ.152.

[40]Ν. Ματσούκας, *Το πρόβλημα του κακού, Δοκίμιο πατερικής θεολογίας* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Π. Πουρναράς, 2009³)σ.15.

[41]Φ. Σχοινάς, «Το πρόβλημα του κακού στην αρχαία ελληνική και χριστιανική σκέψη» στο περιοδικό *Σύναξη* τεύχος 94 (2005)σσ.74-89, εδώ σ.74.

[42]Κ. Καστοριάδης, *Χώροι του ανθρώπου* (Αθήνα: Εκδόσεις Ύψιλον/βιβλία, 1995)σ.185.

[43]Πλάτων, *Τίμαιος*, 29α: «ὁ μὲν γάρ (κόσμος) κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δὲ ἄριστος τῶν αἰτίων» στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.24grammata.com/wp-content/uploads/2011/01/Platon-Timaios.pdf> (ημερομηνία ανάκτησης: 5-4-2014).

[44]Τσέλλερ - Νεστλέ, *Ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας*, μετάφραση Χ. Θεοδωρίδη (Αθήνα: Έκδοση Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 1942)σ.146: Το αρχικό όνομα του Πλάτωνα ήταν Αριστοκλής, το όνομα του παππού του, το παρωνύμιο «Πλάτων» το απέκτησε στα χρόνια της εφηβείας του για το πλατύ του στέρνο.

[45]Φ. Σχοινάς, «Το πρόβλημα του κακού στην αρχαία ελληνική και χριστιανική σκέψη», όπ. παρ., σ.79.

[46]Πλάτων, *Πολιτεία*, 617e: «οὐχ ὑμᾶς δαίμων λήξεται, ἀλλ' ὑμεῖς δαίμονα αἰρήσεσθε. πρῶτος δ' ὁ λαχὼν πρῶτος αἰρείσθω βίον ᾧ συνέσται ἐξ ἀνάγκης. ἀρετὴ δὲ ἀδέσποτον, ἣν τιμῶν καὶ ἀτιμάζων πλέον καὶ ἔλαττον αὐτῆς ἕκαστος ἔξει. αἰτία ἐλομένου· θεὸς ἀναίτιος.» στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.mikrosapoplous.gr/texts1.htm> (ημερομηνία ανάκτησης: 5-4-2014).

[47]Σοφοκλέους τραγωδία, *Αντιγόνη*, *Φιλοκτήτης* (Αθήνα: εκδόσεις Ο.Ε.Δ.Β., 2000)σ.292.

[48]Ε. Παπανούτσος, *Το θρησκευτικό βίωμα στον Πλάτωνα* (Αθήνα: Εκδόσεις Δωδώνη, 1992)σ.142.

[49]Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια* Β6, 14: «τὸ μὲν ἀμαρτάνειν πολλαχῶς ἔστιν (...) τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς (διὸ καὶ τὸ μὲν ῥάδιον τὸ δὲ χαλεπὸν, ῥάδιον μὲν τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ, χαλεπὸν δὲ τὸ ἐπιτυχεῖν)· καὶ διὰ ταῦτ' οὖν τῆς μὲν κακίας ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, τῆς δ' ἀρετῆς ἡ μεσότης» στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.mikrosapoplous.gr/aristotle/nicom2b.htm> (ημερομηνία ανάκτησης: 5-4-2014).